

- ה. כתובה שנחתמה ע"י עדים פסולים – פסולה, אך יש לה תוקף מכוח חתימתו של החתן עליה. ואם יוצא קול על החתימה, היא מועילה גם לשעבד את הנכסים.
- ו. יש מחלוקת בין הפוסקים אם חופה צריכה עדים. ולמעשה נראה שדי ב"אנן סהדי", שכולם יודעים שהם חיים בבית אחד.
- ז. יש מחלוקת בין הראשונים אם יש תוקף לחופה הנעשית לפני הקידושין. אך גם לסוברים שיש לה תוקף, היא חלה למעשה רק לאחר הקידושין.
- ח. ברכות אינן מעכבות בחופה. ובכל מקום שיש ספק, עושים את החופה ללא ברכות.
- ט. יש להסתפק אם המנין נדרש לעצם החופה או לצורך הברכות. ולמעשה, חופה הנעשית ללא ברכות אינה צריכה מנין עשרה.

כי השיעבוד מתחיל מרגע הנישואין הראשונים, ואין צורך לכתוב כתובה חדשה. ד. כדי לצאת מכל ספק ביחס לנישואין, יש לערוך את הקידושין השניים בביתם של בני הזוג, ואז יהיה לכך גם תוקף של חופה.

מסקנות

- א. קידושין שנעשו בפני עד אחד כשר, יש ספק אם הם תקפים.
- ב. אדם בדורנו שאינו שומר מצוות, יש להסתפק אם הוא כשר לעדות.
- ג. אדם החשוך על חיי אישות ללא חופה וקידושין פסול לעדות קידושין.
- ד. יש אומרים שקידושין שנעשו בפני עדים כשרים – יש להם תוקף מכוה עדותם של שאר הנוכחים, גם אם הם פסולים, מכוח "אנן סהדי".

סימן פב

מגורי זוג גרוש בקיבוץ

א. מגורי זוג גרוש בחצר ובשכונה

הגמרא במסכת כתובות (דף כ"ז ע"ב) זנה בכהן שאשתו נאסרה עליו מפני שנשבתה:
 תנא: ואעפ"כ, ייחד לה (ר') זכריה בן הקצב, שאשתו נשבתה והיה אסור להתייחד עמה) בית בחצר;
 וכשהיא יוצאה, יוצאה בראש בניה; וכשהיא נכנסת, נכנסת בסוף בניה.
 בעי אביי: מהו לעשות כן בגרושה? התם הוא דבשבייה הקילו, אבל הכא לא, או דילמא לא שנא?
 ת"ש, דתניא: המגרש את אשתו, לא תינשא בשכנתו; ואם היה כהן, לא תדור עמו במבוי. אם היה כפר קטן... נידון כשכונה (הגהת הב"ח: כמבוי).

ראשי פרקים

- שאלה
 א. מגורי זוג גרוש בחצר ובשכונה
 ב. דינו של קיבוץ לענין זה
 ג. האם יש להקל לצורך חינוך הילדים?
 תשובה

שאלה

זוג התגרש בקיבוץ. שלושת הילדים נמצאים עם האם, אך האב מעונין להמשיך ולהשפיע עליהם ולחונכם. (הוא בן-תורה, ואשתו לא כל כך). האם מותר לו להישאר בקיבוץ אחד יחד עם האם?

לגרושת ישראל פנויה לדור עמו בחצר, אלא שדינה כשבויה, שאם יש אנשים נוספים שגרים שם, מותר. וכן היא שיטת הרמב"ם (הל' איסורי ביאה פ"א הכ"ז), שבגרושתו הפנויה גזרו שלא ידורו באותה בחצר שמא יבואו לידי זנות. וגירסתו בברייתא שבגמרא היא:

המגרש את אשתו. לא תדור בחצרו: ואם היה כהן,

לא תדור עמו במבוי.

והולך לשיטתו (הל' אישות פ"א ה"ד), שאיסור פנויה הוא איסור תורה, ולכן גזרו על פנויה בחצר. ובגרושת כהן, אע"פ שלא נאסרה עליו אלא בביאה שע"י קידושין, מסתבר שגם בביאה לחוד יש איסור, אלא שאינו לוקה עליו.

ואפילו אם נאמר שאסורה רק מדרבנן, מכיון שבלאו הכי איסור פנויה הוא מהתורה ויש להרחיקה ממנו, כשנוסף גם איסור גרושה לכהן, נוספה גם הרחקה יתירה, ואסורה אפילו במבוי.

(ועיין תשובת הריב"ש סי' ש"ס, הובאה במשל"מ הל'

איסורי ביאה פ"א הכ"ז ד"ה הריב"ש).

והרא"ש, שפירש שבגרושת ישראל פנויה לא גזרו, יתכן שהולך לשיטתו (כתובות פ"א סי' י"ב), שברכת האירוסין אינה כברכת המצוות, משום שלא האירוסין ולא הנישואין הם המצוה אלא הפרייה והרבייה; ואפשר לקיים מצוה זו גם ללא נישואין, בפילגש. ואכן שיטת הרמב"ם היא שברכת האירוסין היא ברכת המצוות, וכמו שכתב (הל' אישות פ"ג הכ"ג) שמברך עובר לעשייתה כדרך שמברכין על כל המצוות. והולך לשיטתו שפילגש אסורה, לכן אסר לגרושה פנויה לדור עמו בחצר. (וכבר עמדנו על כך בהרחבה לעיל סי' ע"ה אות ב').

וצ"ע על דברי הראב"ד (השגה אישות פ"א ה"ד), שהוא חולק על הרמב"ם בענין הפילגש וסובר שהיא מותרת, אך לא חלק עליו כאן כשאסר לאדם לגור עם גרושתו הפנויה באותה חצר. ואפשר לומר בדעת הראב"ד, שגם באיסור דרבנן גזרו רבנן הרחקה (עי' שו"ת הריב"ש סי' ש"ס), או שלדעתו, אע"פ שפנויה אינה אסורה בלאו דקדשה, יש בה ביטול עשה של קידושין. וכן

ופירש רש"י (ד"ה בגרושה) שהבעיה של אביי היא בכהן שגירש את אשתו, ומשמע מדבריו שבגרושה של ישראל יש לחקל. אך הברייתא שהובאה שם מדברת ברישא בישראל שגירש את אשתו, שלא תינשא בשכונתו, אולם כל זמן שהיא עדיין פנויה – מותר להם לגור באותה שכונה.

ומשמע מרש"י, שחצר, שכונה ומבוי שווים.

שהרי בעיית אביי היתה בחצר. הברייתא מדברת ברישא בשכונה, ובסיפא במבוי. ועיין הפלאה (ד"ה פירש"י) שפירש בדעת רש"י שמבוי גדול משכונה. והברייתא סוברת שגרושת כהן פנויה מותרת לגור עמו בשכונה, וגרושת ישראל שנישאה אסורה בשכונה. עכ"פ מרש"י עולה שמוותר לגרוש (שאינו כהן) לדור יחד עם גרושתו באותה שכונה, כל עוד לא נישאת. וייתכן שמוותר אפילו באותה חצר, דהיינו הך.

אך התוס' (כ"ח ע"א ד"ה ואם) פירשו שמבוי גדול יותר משכונה (שהיא שלושה בתים בלבד). וכתבו שבגרושת כהן פנויה החמירו יותר מאשת ישראל נשואה: שאשת ישראל נשואה אסורה רק בשכונה, אך מותרת במבוי; ואילו גרושת כהן פנויה אסורה אפילו במבוי, משום דקילא ליה.

ויש להקשות על דבריהם מהגמ', שם משמע שבשבויה, דקילא ליה, הקלו שאפילו בחצר מותר לקיימה; ואילו אשת כהן גרושה חמורה יותר ואסרו בחצר. ומשמע שככל שחומרת האיסור גדולה יותר, כך נדרשת הרחקה גדולה יותר. ולדעת התוס', אדרבה, יש להחמיר יותר בשבויה, שכן איסורה רק מדרבנן! וצ"ע.

ושיטת הרא"ש (כתובות פ"ב סי' ל"ב) היא ששכונה גדולה ממבוי. ובאשת איש החמירו יותר מאשר בגרושה, שהיא רק בלאו. וכן אשתו שנישאת ונתאלמנה או נתגרשה, דינה כגרושת כהן, שאסורה בלאו. ומשמע מדבריו שמוותר לאדם לדור באותו מבוי עם גרושתו כל זמן שהיא פנויה.

מיהו הר"ן (לר"ף דף י"ב ע"א ד"ה מי) כתב שאסור

כדי שיישאנה מחדש. והר"ן (לר"ף כתובות דף י"ב ע"א סוף ד"ה רב) הביא מחלוקת בדבר בין הבבלי והירושלמי. ולשיטת הירושלמי (גיטין פ"ח ה"ט) מותר לגרושת ישראל פנויה לדור עמו בחצר. אם נעמוד למנין, נמצא שלדעת: ליקוטי הגאונים, רש"י, הרא"ש, הריטב"א והסמ"ג – מותר לפנויה גרושה לדור עמו בחצר; ואילו לדעת הרמב"ם הדבר אסור. והר"ן מסתפק, אך מתיר כשיש אנשים נוספים הגרים עמם באותה חצר.

בשו"ע (אה"ע סי' קי"ט סעי' ז') נפסק כדעת הרמב"ם, שאסר על גרוש וגרושה לגור יחד בחצר גם כשהיא עדיין פנויה. אלא שהחלקת מחוקק כתב שם (ס"ק י"ז) שאין איסור בפנויה יותר מאשר בשבויה, ואם נזהרים שיהיו עמהם אחרים בחצר – מותר, כדעת הר"ן. והבית שמואל (ס"ק י"ד) חלק עליו, וכתב שהשו"ע הולך בעקבות הרמב"ם, האוסר לגמרי, ולא בעקבות הר"ן.

ועיין ערוה"ש (סי' קי"ט סעי' כ"ז) שכתב דקיי"ל שאסור לגרושת ישראל פנויה לדור עמו בחצר.

ב. דינו של קיבוץ לענין זה

וצריך עיון מהו גדר קיבוץ, האם הוא דומה לחצר, למבוי, או לשכונה? הנה במבוי כתבו הפוסקים דדוקא במבוי סתום אסרו להם לגור, אבל במבוי מפולש – מותר (עי' ערוה"ש סי' קי"ט סעי' כ"ז). קיבוץ בוודאי אינו כמבוי סתום, וא"כ יש להקל.

אך מאידך יש לומר שקיבוץ דינו כחצר, שהרי כולם חיים בו כמשפחה אחת: יש בו חדר-אוכל משותף, והחיים משותפים. ועיין מה שכתב בספר גט פשוט (ס"ק מ"ו) בשם הראנ"ח (סי' צ') ששכונה קטנה היא כמבוי סתום. וא"כ קיבוץ, בגלל אופיו המיוחד, יש לדון אותו כשכונה קטנה.

ומצינו עוד שאסור שיהיה לגרוש עסק עם גרושתו (שו"ע אה"ע סי' קי"ט סעי' ח' בהג"ח). ובהיותם חברי קיבוץ אחד, הרי יש לו עסק

מוכת ממה שהשיג על הרמב"ם (הל' אישות פ"ג הכ"ג) וכתב שמקדש ואח"כ מברך, שמא האשה תחזור בה. ואם היה סובר שאין בקידושין מצוות עשה כלל, הרי בלאו הכי אין צורך לברך לפני הקידושין, שהרי לדעתו אין זו ברכת המצוות אלא ברכת השבח. וע"כ גם הראב"ד מודה שיש מצוות עשה בקידושי אשה, וביטול עשה בחיים עם אשה ללא קידושין. (וזה שלא כמש"כ הגר"צ פראנק בקונט' "מילי דברכות" המובא בהר צבי סוף חלק א"ח, סי' ב' סוף אות י"ז). מיהו הגר"א (סי' כ"ו ס"ק ה' בסופו) כתב בדעת הרמב"ם שמבטל עשה, ומשמע שלדעת הראב"ד אפילו עשה ליכא. וצ"ע. (ועי' לעיל סי' ע"ה אות ז').

ובזה מיושב גם מה שקשה על הר"ן (לר"ף כתובות ב' ע"א ד"ה ואסר), הסובר שברכת האירוסין היתה צריכה להיות ברכת המצוות, ורק בגלל שהקידושין אינם גמר המצוה דינה כברכת השבח. והרי הוא עצמו (בפירושו לר"ף קידושין ט"ז ע"ב סד"ה גמ') כתב שהאשה שותפה לאיש במצוות פריה ורביה. ומדבריו שם משמע שהאירוסין אינם אלא הכשר למצוות פריה ורביה ואינם מצוה בפני עצמה! ובנוסף לכך כתב הר"ן (בפירושו לר"ף כתובות דף י"ב ע"א ד"ה רב) שבפנויה אין מלקות, ודין ההרחקה ממנה הוא כמו בשבויה, שאסורה מדרבנן. ומכאן משמע שאין מצוה מהתורה לקדש אשה. ולכן נראה לומר בדעתו, שאמנם פילגש אינה אסורה מהתורה באיסור "קדשה", אך מ"מ יש בכך ביטול מצוות עשה של קידושין, שהתורה ציוותה לפרות ולרבות ע"י קידושין כדת משה וישראל. ובכל זאת תתירו לגרושתו לגור עמו בחצר אחת כדי שיחזור ויישאנה, וכשיטת הגאונים.

ועיין במשל"מ הנ"ל (ד"ה אבל), שהביא את דעת הריטב"א (כתובות כ"ז ע"א ד"ה מהו) והסמ"ג (ל"ת כ"ז ד"ה וכן) שבגרושת ישראל פנויה לא גזרו כלל שלא תגור עמו בחצר. ובשטמ"ק (ד"ה אבל) כתב בשם ליקוטי הגאונים שאדרבה, בגרושת ישראל פנויה צריך להתיר שיגורו בחצר אחת,

אולם נראה לענ"ד שהדבר טעון בדיקה. רק אם השפעתו על ילדיו גדולה, ויש לו זמן, אפשרות ונטיה נפשית לחנכם ולהשפיע עליהם – מותר לו להישאר בקיבוץ, ובתנאי שלא ייכנס לביתה אלא כשהילדים נמצאים שם.

ובר מן דין, עליו להתנות עם גרושתו שאם היא תינשא למישהו אחר או תעזוב את הקיבוץ, שהילדים יישארו בקיבוץ כילדי חוץ. שהרי החובה לחנך את ילדיו חלה עליו גם לאחר הגירושין.

תשובה

יש להתיר להם לחיות באותו קיבוץ, למרות שיייתכן שדינו כשכונה, כל זמן שהאשה לא תינשא לאחר. וזאת בגלל השיקול של חינוך הילדים.

ומו"ר הגר"ש ישראל זצ"ל השיב לי, שכל שיש שם מאה ועשרים איש, עיר מיקרי, ולא שכונה ולא מבוי ולא כפר (עי' סנהדרין י"ז ע"ב). ובזה שהם משותפים בהרבה דברים יש גם סברא לקולא, שאין חשש ייחוד, ולכן דעתו להקל גם בלי השיקול של חינוך הילדים.

עמה. אמנם העסק הוא עם כולם ביחד, ואין חוששים לייחוד; מיהו שותפות זו יש בה כדי להחמיר.

ג. האם יש להקל לצורך חינוך הילדים?

אך כנגד זה עומד החיוב לחנך את ילדיו, בפרט שהוא בן-תורה וגרושתו לא, ואין הוא סומך על גרושתו שתחנך את ילדיו כרצונו. וא"כ יש הכרח להיכנס לפירצה דחוקה כדי להתיר.

ונראה לומר שיש כאן ספק ספיקא להקל: שהרי רוב הראשונים מתירים לדור עמה בחצר, וגם להרמב"ם רק בחצר אסור אך במבוי שרי; ובקיבוץ יש ספק אם הוא חצר או מבוי.

אולם כל זה רק כשבאמת אין דרך אחרת לחנך את הילדים. כי בלאו הכי, אם היא תינשא לאחר, יאסר על שניהם לגור בקיבוץ אחד (עי' שו"ע שם סעי' ז' בהג"ה). ואז ממה נפשך: אם היא תעזוב עם הילדים למקום אחר, לא יוכל לחנך את ילדיו כרצונו. ואם היא תישאר והוא יעזוב (אע"פ שלפי הדין אינו חייב לעשות כן, אך אם הוא מוותר הוא רשאי לעשות כן) – ג"כ לא יוכל לחנך את ילדיו. מיהו דיה לבעיה זו בשעתה.

סימן פג

מסירת מידע רפואי לשם מניעת נזק

ראשי פרקים

שאלה

- א. אמירת לשון הרע לשם מניעת נזק
- ב. מצוות הגדת עדות
- ג. תוקפה של "שבועת הרופאים"
- ד. מניעת גילוי משיקולים של טובת הציבור

תשובה

מסקנות

שאלה *

כל רופא מחוייב בשמירת סודיות רפואית, המחייבת להימנע ממשירת מידע על מצבו הרפואי של אדם שטופל אצלו. חובת השמירה על סודיות זו כלולה ב"שבועת הרופאים" שכל רופא חותם עליה לפני כניסתו לתפקידו. לפעמים קורה שהרופא נדרש למסור מידע על חולה המטופל אצלו בשביל למנוע נזק

* טבת תשנ"ג. חלק מהעקרונות עליהם מתבססת תשובה זו התבררו בהרחבה לעיל (סי' ע"ט). ועי' מה שכתבנו בספר "מאהלי תורה" (סי' נ').